

Midhat Šamić

KAKO NASTAJE NAUČNO DJELO

*Uvođenje u metodologiju i tehniku
naučno-istraživačkog rada — opći pristup
Treće izdanje*

*Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo,
1972.*

Knjiga dra Midhata Šamića pojavljuje se već treći put u našoj javnosti sa ciljem »da zainteresovanom čitaocu objasni, u najkrupnijim potezima, proces nastajanja naučnog djela, upozna ga sa osnovnim principima metodologije i tehnike naučno-istraživačkog rada« (9).

Ističući već u uvodu da »ne postoji neka čarobna formula koja može da otkrije tajne naučnih istraživanja, kao što ne postoje ni neki brzi i mehanički postupci, koji kada se nauče i svladaju, osposobljavaju za ovu vrstu djelatnosti« (9), autor smatra da su za znanstveni rad znanstvenika potrebna dva bitna uvjeta: »da ima za to dara, prirodne dispozicije« i »da ga neko uputi u naučni rad i njegove metode« (9).

Knjiga je strukturirana u desetak dijelova.

U ekspliciranju svoje osnovne ideje Šamić govori o osobinama znanstveno-istraživačkog rada, metodi i djelu, o izboru teme, o traganju za dokumentacijom (različita priroda izvora, pomagala), o prikupljanju građe, o organizaciji i rasporedu prikupljene građe (logika rada), o redigiranju rukopisa, o dokumentarnoj podlozi rukopisa, o stilskim odlikama i gramatičkoj korektnosti (jasnoća, jednostavnost, prirodnost, konciznost), o tehničkoj obradi i štampanju rukopisa, o obrani teze i o priručnicima.

U zaključnoj riječi autor ističe četiri osnovne radnje u izradi znanstvenog djela, koje se, po njemu, očituju u pronalaznju (dolaziti do izvora), u pravilnom

rasuđivanju i zaključivanju, u organiziranju prikupljene građe i u prezentiranju, odnosno izlaganju znanstvene informacije. U »Dodatku« tiskana su dva autora znanstveno interesantna rada, o stvaralačkom procesu i o stvaralocima.

Ovo Šamićevo djelo koje je namijenjeno, kako i sam autor kaže, »u prvom redu, studentima na postdiplomskom studiju, koji su obavezni da rade magistarske i doktorske teze, kao i svakom mladom stručnjaku koji želi da se uvede u naučni rad« (177), obiluje brojnim primjerima (raznovrsne i bogate bilješke), konzistentno je u svojoj osnovnoj ideji i predstavlja bez sumnje vrijedan prilog našoj, još uvijek oskudnoj znanstvenoj, a napose znanstveno-metodološkoj literaturi.

Celestin Sardelić

Stjepan Pulišelić

SUVREMENE KLASSE U PREOBRAŽAJU

Vlastita naklada, Zagreb 1971.

Vrijedna monografija o danas značajnoj i nadasve aktualnoj temi. Iako rad S. Pulišelića predstavlja nastavak ranijih razmatranja i povezuje se s ranijim teoretski koherentnim stavovima (vidi »Suvremeno društvo«, Narodne novine, Zagreb), ipak je glavnim dijelom inspiriran stavovima u zborniku »Radnička klasa u socijalizmu«, u izdanju »Naših tema« 1969. godine.

Izvjestan nesklad uočavamo između naslova i sadržaja, što kod nas gotovo postaje običaj. Naime, ambiciozan naslov upućuje čitaoca na problematiku, a podnaslovi i sadržaj donose više kritičku analizu preobražaja suvremenih klasa. Prvo poglavlje predstavlja prikaz i kritički rezime devet različitih »teorija« o klasi, kojima su zajedničke osobine jednostranost ili eklektizam, a zasnivaju se na »subjektivnim i iracionalnim kriterijima«.

Autor im konfrontira opće poznatu Lenjinovu definiciju klase, koja se »usredotočuje na bitne karakteristike klase i odstranjuje njihovo eklektičko poimanje«.

S. Pulišević argumentirano otklanja prigovore koji se ovoj definiciji upućuju u posljednje vrijeme. U poglavlju »Strukturalne promjene u kapitalizmu« ukazuje da suvremene duboke promjene u kapitalizmu u potpunosti demantiraju Staljinovu metafizičku tezu da kapitalizam uvijek ostaje isti, ali i socijaldemokratske teze da »objektivna zakonitost sama po sebi gura točak historije prema socijalističkim odnosima«. Držeći se dosljedno Lenjinovog poimanja klase, autor nas informira o transformaciji privatnog vlasništva, koju karakterizira odvajanje prava upravljanja i ograničenje prava prisvajanja i raspolaganja — od njihovih vlasnika. Za radničku klasu ističe da u pravilu znade što hoće, koliko hoće i uvjerena je da to što traži može i mora postići ali je, ukoliko se izuzmu kvantitativne promjene, u suštini ostala što je i ranije bila.

U najinteresantnijem dijelu, »Klase u socijalističkom društvu« nalazimo genezu klasa i klasnih odnosa u etatičkom periodu socijalizma, kojega autor, u uvjetima nerazvijenosti, smatra nužnim, ali nas nije uspio uvjeriti da je privremena subordinacija radničke klase vlastitoj birokraciji, kao »kontraklasi«, uvjet njenog bržeg istinskog oslobođenja.

Za analizu položaja radničke klase u samoupravnom socijalizmu autor se ponovno služi elementima Lenjinove definicije klase, ističući da se mijenja uloga radničke klase u društvenoj organizaciji rada, ona je de lege lata — upravljač. Bitno se mijenja i odnos prema sredstvima za proizvodnju; ona nije vlasnik jer su sredstva društvena, ali su joj mnogo bliža i sve ih više doživljava kao svoja.

Samoupravljanje mijenja i način dobivanja dijela društvenog dohotka, jer postepeno nestaje najamnih odnosa. Umjesno je ovdje postaviti pitanje: što se događa s »veličinom« dohotka kojim raspolaže radnička klasa? U poplavi »definicija« radničke klase ovdje susrećemo najširu jer po autorovom uvjerenju »radničkoj klasi pripadaju svi radni ljudi koji rade u društvenom sektoru bez obzira na to rade li u ustanovama ili poduzećima, bez obzira na to da li su posredni ili neposredni proizvođači, da li su intelektualci ili fizički radnici, ... ako su nagrađeni prema radu«.

Već u predgovoru, autor na moguće prigovore da je ovakvo definiranje radničke klase preširoko, da je napustio sadašnjost i odlutao u budućnost, odgovara da je to »budućnost koja kuca na vrata i korača preko kućnog praga«. Tu sadašnjost i budućnost autor vrlo suptilno, ali ipak nedovoljno empirijski dokazuje u narednim poglavljima »Neposredni i posredni proizvođači« i »Intelektualni radnici«.

Iako se S. Pulišević kritički odnosi prema ostalim, uzim poimanjima radničke klase, pogotovo shvaćanjem da je radnička klasa ograničena isključivo na fizičke radnike, smatramo da se ne radi o oprečnim teorijama, već svaka od njih odgovara određenoj fazi društvenog razvitka. Dok teorija koja radničku klasu svodi na fizičke radnike ima klasičan karakter (danas je preuska za eksplikaciju promjena u biću radničke klase), Puliševićeva teorija ne odražava momentalno faktičko stanje, ali upozorava na tendenciju, pravac evolucije u budućnosti.

Uz moguće prigovore o zanemarivanju dolenjinističkog poimanja klasa, nedovoljne empirijske verifikacije sadašnjosti, futurološkom pristupu, ovoj teoriji je ipak teško poreći da nije na tragu Marxove misli o formiranju nove društvene grupe »udruženih proizvođača«.

Da rezimiramo: bez obzira na sve moguće primjedbe i neslaganja — ova knjiga je našla svoju publiku, ne samo kod onih kojima je sociologija struka, već i kod onih koji je manje poznaju. U tome veliku ulogu igra već poznati autorov jednostavan, neobično živ i svjež stil, posredovan lakoćom izražavanja.

Pero Nasakanda

Nikola Rot

UTJECAJ STRUKTURE SUDA NA STEPEN UVJERENOSTI PRI SUĐENJU

Zavod za izdavanje udžbenika SR Srbije,
Beograd, 1970.

Ova knjiga profesora N. Rota predstavlja neizmjenjeni tekst njegove doktorske dizertacije, obranjene još 1959. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Iako je od nastanka do objavljivanja ovog rada proteklo (na žalost) punih 11 godina, može se reći da on nije izgubio ni-